

Sziget Budapest kellős közepén

Váradi Júlia a FUGA Építészeti Központ vezetőjével, Nagy Bálint építésszel beszélget

– *2015-ben, amikor a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia tagja lett, a székfoglalóján azt mondta az akkor már hatodik éve aktívan működő FUGA-ra, hogy ez egy művelődési ház a szó legjobb értelmében. Hogyan lett azzá?*

– 2009-ben jelent meg a Budapesti Építész Kamara felhívása, hogy üzemeltetőt keresnek valaminek az élére.

– *Még ők sem tudták pontosan, hogy minek az élére keresik az üzemeltetőt?*

– Csak annyit jeleztek, hogy rendelkezésre állna egy hely, és azt meg kéne tölteni tartalommal. A kamara akkori elnöksége meghívta az Építész Fórumtól Vargha Mihályt, a HAP Galériából Winkler Barnabást és az N&n Galériából engem. Elmondták, hogy ők mire gondolnak. Én meg rögtön átláttam, hogy ha az általuk elképzelt programokat mind besűrítjük egyetlenegy intézménybe, akkor mindannyian bezárhatjuk a saját kis galériáinkat, és eldobhatjuk vagy eláshatjuk a kulcsot.

– *Az ötlet valóban azt célozta, hogy az addig elég jól működő építész-magángalériák funkcióját magukhoz vonják?*

– Nem gondolom, hogy kifejezetten erre ment volna ki a játék, de a cél

kétségtelenül valamiféle olyan helyszín kialakítása volt, ami az építészetre koncentrálna. Aztán egy héttel a pályázat lezárta előtt fölhívott a kamara akkori elnöke, ahogy több pályázót is velem együtt, hogy menjünk be személyes meghallgatásra. Nem gondoltam akkor, hogy gyakorlatilag eldőlt már: engem akarnak kinevezni elnöknek, mert rajtam kívül nemigen volt olyan jelentkező, akinek az építészettel kapcsolatos kommunikációban gyakorlata lett volna. Az N&n Galéria akkor már kilencedik évét taposta, és majdnem kétszáz rendezvény volt mögöttünk. Ezzel együtt nem voltam benne biztos, hogy valóban én vagyok a megfelelő ember erre a funkcióra, mert én igazából nem vagyok csapatjátékos. Azt szeretem, ha ülök a barlangokban, brummogok, és abból kijön valami jó. De ebben az esetben arra gondoltam, ez olyan lehetőség, amivel élnem kell.

– *Korábban ebben az épületben működött az Építők Műszaki Klubja, ami legendás hely volt a hatvanas évek közepétől...*

– Egészen a rendszerváltásig. A helyiség azóta is itt áll az első emeleten fölöttünk üresen úgy, hogy az utolsó belépőjegyek és a teljes dokumentációja is ott van még. Senki hozzá nem nyúlt közel harminc éve.

– *Kinek a tulajdonát képezi?*

– A helyiség az önkormányzat tulajdonában van. Hogy a benne lévő szellemi muníció kinek a tulajdonát képezi, azt nem lehet tudni.

– *És a mai FUGA helyiségeiben?*

– Itt a rendszerváltás előtt az OTP központi szerverét tartották. Akkor még a számítógépek háromajtós szekrény méretűek voltak. De amikor mi itt 2009-ben megjelentünk, már üres volt a hely. Rettenetesen lepukkant állapotban. Azóta igyekszünk folyamatosan átalakítani, hogy minél jobban megfeleljen a céljainknak.

– *De pontosan mi szerepelt a pályázati kiírásban, hogy minek kéne itt létrejönnie?*

60

– Nagyjából olyasmit vártak, mint amit én korábban az N&n-ben megvalósítottam, ami nemcsak építészgaléria volt, rendeztünk képzőművészeti kiállításokat, működött ott építésziroda is, tartottunk szakmai előadásokat, kerekasztal-beszélgetéseket. Tehát úgy gondoltam, amikor nekifogtam, hogy szélesre kell nyitni az ajtót. Az építészet és a képzőművészet mellett bejött a zene, méghozzá többféle műfajban, és mivel szemben van a Katona József Színház, velük is szervessé vált a kapcsolat. Kialakult egy nagyon tág, tíz-tizenkét művészeti ágra lebontott program.

– *Addig nem létezett Pesten ilyesmi, ahol úgyszólván a művészeti területek szinte teljes skálája megjelent volna? Bátorságnak tűnik, hogy abban bíztak, az építészet fogalmával ide lehet csábítani a kultúrafogyasztók széles körét!*

– Úgy látszik, mégis bejött ez az eredetileg vakmerőnek tűnő számítás. Egyre inkább az volt a tapasztalatunk, hogy a FUGÁ-ban a koncert közönsége nagyon alaposan megnézi, mi van a falakon, a műemlékek iránt érdeklődők pedig szívesen megnézik a kortárs építészek kiállítását, és a képzőművészeti vagy fotókiállítást is. Ezért nehéz megállapítani, hogy a FUGÁ-nak számszerűen milyen a látogatottsága, mert ha egy látogató egyszerre öt eseményt fogad be, akkor ötször annyit kell számolnunk.

– *Az azért megállapítható, hogy az eltelt tíz év alatt megsokszorozódott a látogatószám. Nemrég egy beszélgetésben úgy fogalmazott, hogy már-már drámai a helyzet, vagyis szinte kezelhetetlen. Ez mit jelent pontosan?*

– Tavaly heti ezer látogató átlaggal kb. ötvenezer éves látogatottsággal számoltunk. Mára ez heti 1300-ra nőtt. Ami ebben elviselhetetlen, hogy összesen három-négy embernek kell kiszolgáltatnia ezt a hatalmas közönséget, ami mentálisan is, fizikailag is olyan iszonyatos munka, amit nem lehet bírni. De sajnos így is alig tudunk kijönni a rendelkezésre álló pénzüsszezből.

– *Mégis mit gondol, mivel lehet Magyarítani ezt a hatalmas érdeklődést?*

– Ennek több oka van. Fontos dolog, hogy az építészet az alapja, amit sokan önmagában is vonzerőnek tekintenek, hiszen nem a szakma számára rendezett eseményekről van szó, hanem a nagyközönség érdeklődését igyekszünk kielégíteni. A másik kulcs a már említett sokféleség.

Furcsa módon az ilyen kuriózumok nálunk működnek.

– *Mi benne a kuriózum?*

– Hogy a világon ez az egyetlen olyan intézmény, amely ösztöndíjjal foglalkozik, de az építészet az alapja. Az építészet az értelmiség számára egzotikus területnek számít, amelyben nincs otthon, mégis izgatja. Állítom, hogy sok ezer olyan látogatónk van, aki életében először itt látott építészeti rajtot.

– *Valószínűleg nem is azért jön ide, hogy építészeti rajtot lásson, véletlenül éppen ilyesmi is látható a zene, a képzőművészet és a fotó mellett.*

– A tapasztalatok szerint a társművészetek közönsége megnézi az építészeti kiállításokat. Fordítva nem biztos, hogy így van. A másik fontos vonzerő talán az, hogy – bár nincsenek stíluspreferenciáink – gondosan igyekszünk fönntartani a minőséget. Ebben vannak időnként gikszerek, amikor becsúszik különböző okok miatt egy-egy kevésbé minőségi, ám nagyobb vagy populárisabb közönséget megmozgató kiállítás...

– *Mondana rá példát?*

– Vannak olyan előadás-sorozataink, olyan kiállításaink, amelyek mondjuk korábban az általam vezetett magángalériába, az N&n-be nem fértek volna bele.

– *Amikor az ilyenekről döntést hoz, mi vezérli?*

– Én a ház minden látogatóját kell, hogy kiszolgáljam és ez a kö-

zönség nem biztos, hogy csak azt a fajta kultúrát szeretné fogyasztani, ami az én ízlésem szerint való. Nem a háznak van közönsége, hanem az egyes eseményeknek. Azt viszont nap mint nap tapasztaljuk, hogy az újabb és újabb típusú rendezvények, vagy előadók néha olyan embereket vonzanak ide, akiket soha nem látunk az elmúlt tíz év alatt.

– *Azt mondja, hogy nagyon kevés emberrel kénytelen a sok munkát elvégezni. Az építészkamara milyen mértékben finanszírozza a FUGÁ-t?*

– Azt hiszem, az is teljességgel egyedülálló, hogy mi az éves költségvetésünknek a háromnegyedét magunk állítjuk elő.

– *Hogyan?*

– A kamara ad egy alaptámogatást, ami az elmúlt években körülbelül az egynegyedét fedezte az éves költségvetésünknek. Ez biztosítja a bérek és járulékok kifizetését. Ezen kívül a bevétel több dologból áll össze. A legnagyobb része a pályázatokon elnyert összegek.

– *Hova tudnak pályázni?*

– Zömmel az NKA-hoz pályázunk, ez a legnagyobb pályázati forrás. Rendszeresen nyertünk pályázati pénzt a Budapest Banktól is. Az elmúlt egy-két évben minisztériumoktól is kaptunk kisebb-nagyobb összegeket, illetve az V. kerületi önkormányzattól jelképes összegeket. A kerület két alkalommal díj odaítélésével is jelezte támogatását. Mindehhez jön a könyvesbolti be-

vétel, a teremhasználati bevételek, a jegybevétel, más apróságok. Az építészet irányítása a Miniszterelnökség alá tartozik, ott egy helyettes államtitkárság van, tőlük most már kétszer kaptunk támogatást, és több évben kaptunk közvetlenül az NKA miniszteri keretből is. Balogh Zoltán minisztersége alatt kaptunk az EMMI-től is, bár egyre csökkenő összeget.

– *Hogy jobban megértsük, mi minden történik a FUGA-ban, említsünk néhány eseményt az utóbbi hónapokból!*

– A napokban zártuk Rajk László építész *Látvány* című székfoglaló kiállítását, amely rendkívül sokrétű anyagot tartalmazott. Voltak filmszobrok, akcionista frottázsok, bútorok, emlékműmakettek, szóval sokféle műfaj szerepelt. Ez minden tekintetben a FUGÁ-ba illő kiállítás volt.

– *Mert építészeti témájú volt?*

– Épp azért, mert a képzőművészet, a dizájn, a grafika, a film, az installáció, szóval sokféle műfaj szerepelt. De sok kifejezetten építészeti tematikájú eseményt is befogadunk. Az építészet önmagában is nagyon gazdag terület. Rendszeresen szervezünk itt találkozókat építészhallgatók számára. Az országban nyolc helyen képeznek építészeket. Ami önmagában nagy létszámot jelent. Mivel a FUGA nem szeretne kizárólag a budapestiek helyszíne lenni, az összes vidéki egyetem is lehetőséget kap a bemutatkozásra. És akkor még nem beszéltem arról, hogy a FUGA a felsorolt műfajok európai

helyszíne is. Több mint húsz európai országból volt már kiállításunk, rendezvényünk, koncertünk. Vannak az építészeti programoktól teljesen független rendezvények. Ilyen a komolyzenei sorozat minden vasárnap, de egyre többször szombaton is. Ezen belül van egy *Centrifuga* nevű formáció, amelyik fiatal zeneszerzőkből állt össze. Ők még diploma előtt kapcsolatba kerültek a FUGÁ-val és itt tartották az első koncertjeiket, azóta is erősen kötődnek a házhoz.

– *A képzőművészeti válogatás esetében mi az irányelv? Ha valaki idejön, hogy szeretne kiállítani, szabad lehetősége van?*

– Csak ha megfelel az általunk felállított minőségi követelményeknek. De az eddig már jelzett zsúfoltság miatt hely és idő nem nagyon van. Ha valaki ma jelentkezik, hogy szeretne képzőművészeti kiállítást rendezni, jó érzéssel 2021-et mondunk neki. Addig biztos, hogy nincsen üres termünk.

– *A képzőművészet esetében vannak-e pontos kritériumok?*

– Az egyetlen, de nagyon erős kritérium a minőség.

– *Ki dönt ebben?*

– Az a három emberből álló stáb, akik a FUGÁ-t irányítják. Persze még három ember esetében is előfordul, hogy más értékeket tartanak (tartunk) fontosnak. Előfordul, hogy segítséget kérünk általunk jól ismert és nagy tiszteletben tartott kurátoroktól. Miközben nagyon ne-

héz fölkérni bármire bárkit, hogyha nem tudunk fizetni a munkájáért. A FUGA ezért az első évtől eltekintve, amikor az eseményeink kilencven százalékát saját magunk generáltuk, egyre inkább befogadó intézménnyé válik. Ezáltal gyakran adódnak olyan helyzetek, amikor nehéz ellenállni a nyomásnak. A városban az elmúlt tíz évben számtalan intézmény megszűnt, vagy drasztikusan változtak a működési feltételeik. A lemorzsolódottak jelentős része itt áll sorban nálunk. Nem könnyű nemet mondani. Az elmúlt években 330–360 között volt az éves rendezvénytársaságunk.

– *Tapasztalataim szerint a FUGA azt is feladatának tekinti, hogy az építészeti kiválóságait bemutassa, s hogy méltó emléket állítson azoknak, akik már nincsenek köztünk.*

– Igen, ezt az egyik legfontosabb tevékenységünknek tartom. Hiszen nem tehetjük meg, hogy ne emlékezzünk a számunkra oly fontos emberekre, akiktől a szakma sokat kapott és tanult. És nemcsak építészekről van szó, olyan embereknek is rendezünk emlékkonferenciát, akikre furcsa módon más intézmények nem szoktak és talán nem is akarnak emlékezni.

– *Például?*

– Szabó Miklós, Solt Ottilia, Petri György... most csak egy gyors lista.

– *Ezek a nevek is utalnak arra, hogy a múltja és az egész élete szorosan összekapcsolódott a magyar demokratikus oppozíció tevékenységével, mondhatnám azt is, hogy az egyik*

elindítója és az egyik legfontosabb szereplője volt ennek a mozgalomnak.

– Lehet, hogy ezek az emlékező események összekapcsolhatók a demokratikus ellenzékben való részvétellel, de én magam annak nem tulajdonítok akkora jelentőséget, mint a kívülállók, merthogy rövid ideig voltam benne.

– *Nem szívesen emlékszik rá?*

– Nem erről van szó. Rajtam kívül majdnem mindenki a politikában folytatta az életét, a munkásságát, én meg abbahagytam, és a szakma felé fordultam.

– *Az építészzakmára gondol?*

– Sokáig építész voltam, ma már nem nevezhetem magam annak. Sokkal inkább egy művelődési ház igazgatójának. Ha normális időket élnénk, akkor a Solt Ottilia-emlékkonferenciát az MTA Szociológiai Kutatóintézetében vagy az ELTE Szociológiai Tanszékén tartanák, Szabó Miklósét pedig a Történetiben. Jó, Petri még belefér a Műpa rendezvényeibe, de ma már ez sem egyértelmű.

– *Ha jól emlékszem, Petri György halála után az igazi emlékező estek sorozatát az N&n Galériában maga szervezte.*

– Igen, és 2010-ben alapítottam a Petri György-díjat.

– *Az ilyenfajta – tartalmilag erősen liberális irányultságú – tematika nem ütközik-e akadályokba a fenntartóknál?*

– Mivel sokféle nézetű és ízlésű embert és eseményt befogadunk, nem gondolom, hogy bárki ki akarna pécézni egyet is ezek közül. Arra nagyon vigyázunk, hogy senki ne menjen el a szélsőségek irányába.

– *Az, hogy ma ebben a konszolidált helyzetben tulajdonképpen mindenféle nézetet, elvet befogad, jelenti-e azt is, hogy elérvén egy bizonyos kort, saját maga is konszolidálódott?*

– Az, hogy három ember rögeszméjét folyamatosan képesek vagyunk megvalósítani és érvényesíteni egy ekkora házban a város közepén, ennél lázadóbban szerintem nem lehet viselkedni. Ez nem áll ellentétben azzal, amit jó harminc évvel ezelőtt egy interjúban állítottam, amikor azt mondtam, hogy a partizánromantika taszít. Én természetesen nem tagadom meg azokat az éveket, amelyeket ellenzékben töltöttem, de ez a múltamhoz tartozik, akár a nagyapám. Ma már ez nem része a mindennapi életemnek. Ami pedig a kort illeti, azért egy szempontból fontos. Én azt gondolom, azt, hogy ez az ország milyen irányba kéne hogy menjen, nem az én korosztályomnak kell eldöntenie, hanem azoknak, akik még sok mindent szeretnének csinálni, és akik még sok évtizeden keresztül itt fognak élni és dolgozni. Ez nem jelenti azt, hogy én nem tartom magamat is és sokunkat hibásnak abban, hogy ez így alakult.

– *Furcsa, hogy csak a hibákra utal, és nem említi az erényeket. Azt, amit annak idején a társaival elértek és kivívtak a demokratikus ellenzék kötelékében. Nem érzi úgy, hogy mára rossz gyakorlattá vált lebecsülni azt,*

amit akkor évtizeden keresztül folytattak?

– De, ez igaz. Valóban divatja van azt negligálni. Akik ezt teszik, azoknak halvány gőzük nincs arról, hogy miről beszélnek, nem ismerik vagy elfelejtették a történelmi tényeket. Másrészt politikai szempontjaik diktálják a feledékenységet. Közben nem volna jó, ha mi magunk nem gyakorolnánk őszinte kritikát azzal kapcsolatban, ami akkor történt. Én azt gondolom, hogy az SZDSZ az első választáson elért nagy siker után komoly hibát követett el. Azt, hogy a második választáson is nagy párt akart lenni. Erről nem szeretnék hosszabban beszélni, mert addigra már nem voltam jelen, így nem ismerhettem a döntések hátterét. De az biztos, hogy arra kellett volna koncentrálniuk, hogy egy hét és fél százalékos elitpárt legyenek, amelyet nem lehet kihagyni egyik koalícióból sem. Ehelyett néppártosodni akartak, s ennek meglettek a következményei, bekerültek olyan emberek, akiknek semmi közük nem volt ahhoz, ami ezt megalapozta.

– *Itt ülünk a belvárosban, azon a helyen, ahol annyi minden történt az elmúlt időszakban, Tarlós István főpolgármestersége idején. Megszűnt az aluljáró-forgalom a Ferenciek téren, itt is átjáró van, zebra, amire annyira vágytunk, megint főutcává kezd válni a Kossuth Lajos utca, és sorolhatnám. Mindazonáltal feltételezem, egyetért velem abban, hogy nagyon sok baj van ebben a városban. Hogy látja ma Budapestet?*

– Meghökkenőően sok a fejlesztés, köztük szerintem sok jó. De van jó néhány megtorpanás. A lejárt

technikai színvonalú, „felújított” metrókocsiktól kezdve odáig, hogy a villamos nem megy a Bajcsy-Zsilinszky úton tovább a Nyugatiig, vagy nem kötődik össze a Lehel térnél a másik villamosokkal... De ha az én szűk pátriámat, az építészetet nézzük, én még abban szocializálódtam, hogy azt gondolták az építészetről, ez egy szakma, amelyiknek megvannak a törvényei. Nem nagyon tudok mit kezdeni azzal, hogy „közösségi építészet”. Nem véletlenül tanítják az építészeket hosszú éveken keresztül.

– *Vagyis rossznak látja a mai magyar építészeti minőségét?*

– Azt nem mondom, hogy a mai Budapesten nincsenek jól megtervezett, rendben lévő épületek, de az igazán ütős építészeti megoldásokat még mindig nem bírja elfogadni a város. Ami pedig a valaha volt épületek visszaépítését illeti, az úgy, ahogy van, botrány. Ennek a csúcsa a Kossuth tér sarkán lévő ház, amit úgy építenek „vissza”, hogy olyan sosem volt ott. A Várban a visszaépítettek között van, aminek volt valaha előzménye, azokra viszont semmi szükség. Nem volna szabad visszaépíteni őket. De mivel ezek politikai döntések, az ember azt várná, hogy jöjjenek ezzel szemben olyan politikusok, akik kimondják, hogy a kormányzatot ki fogjuk hozni a Várból és a budai várat visszaadjuk a kultú-

rának. Ennek például igazi politikusi döntésnek kellene lennie.

– *Mindemellett élhető városnak látja Budapestet?*

– Erre nehezen tudok válaszolni, mert nem tudom magam a politikai és kulturális környezettől elvonatkoztatni. Három évig éltem New Yorkban, és imádom azóta is, mert nekem mindegy volt, hogy ki a polgármester, vagy mi történik a helyi szabályozásokban, mert a város önmagában élhető. De nehezen mondom, hogy a Petőfi Sándor utca élhető, mert ha kimegyek, látom a választási plakátot, meg látom a működő üzletek tartalmát is, ami sokszor rémisztő, és látom a bezárt üzletek homlokzatát, és az is rémisztő, meg látom a frissen fölújított Párizsi udvart, ahol olyan elképesztően oda nem illő dolgok valósulnak meg, hogy az ember esze megáll!

– *Mit gondol, mi lesz az önkormányzati választás eredménye?*

– Ez béljósolás. Nagyot buktam a tavalyi parlamenti választás eredményének megtippelésénél is. Azt gondoltam, hogy ha meg lehetett volna szervezni az összefogást, meg lehetett volna szerezni a fővárost. Egyelőre nem látok borítékolható eredményt, de nem vagyok túl optimista.